

Изпадането от РАЯ

Турист, който се разхожда из центъра на Виена, няма как да не се натъкне на паметника на Йохан Щраус-син. През 1999 г., по случай 100 години от смъртта му, паметникът на любимия син на Виена бе реставриран и позлатен. В този си вид царят на валса се вижда отдалече и, обсаден предимно от японски групи, с все същия замах държи лъка на цигулката си. Наистина той няма повод за грижи - както паметникът, така и музикалното му наследство са финансово обезпечени. Същото обаче не може да бъде казано за всички жанрове на изкуството, представени във Виена.

*Бележки по
кризата на
виенския културен
бюджет*

Кой раздава субсидиите

Когато във Виена човек или група, занимаваща се с изкуство, иска да кандидатства с проект за обществена субсидия, две са институциите, към които може да се обърне. Първата е Канцлерството, Отдел за Изкуство, разпределящ парите в цяла Австрия, другата е Магистрат № 7 за изкуство и култура на град Виена, известен още като "МА 7". Канцлерският отдел до 2000 г. беше в ръцете на социалдемократите, а оттогава е ресор на управляващата коалиция на Народната и Либералната партии. Негов доайен е Държавният секретар Франц Морак, бивш артист на най-голямата виенска сцена Бургтеатър. Магистрат № 7, макар и като цяло Виена да се смята за социалдемократична крепост, до 2001 г. беше ръководен от Петер Марбо от Народната партия, който инвестираше изключително щедро в сферата на изкуството. През 2001 г. там стана рокада и го пое Андреас Майлат-Покорни, социалдемократ, преди това заемал пост в отдела на Морак. На него се падна незавидната роля да извърши съкращенията в виенския културен бюджет, довели до масово изчезване на културни организации. Всъщност тези съкращения се влияеха от промените в Канцлерството, или, както каза Майлат-Покорни в началото на мандата си: "Културна политика следва да се разбира като политика."

Спомени от Златната ера

За да разберем защо въпросът за културните субсидии предизвиква горчиви усмивки в артистичните среди на Виена, трябва да се върнем към 80-те и 90-те години. Това беше Златната ера за културата и изкуството, при която основното обвинение, отправено към властите, беше, че прекалено много подпомагат хората на

изкуството с държавни пари и ще ги "изнежат". Освен това по-консервативните среди протестираха, че субсидиите се раздават "по принципа на лейката", т.е. на всички. В резултат от тази политика в Австрия отраснаха няколко поколения писатели, които било чрез стипендии, било чрез субсидии за проекти, бяха в състояние да живеят от и съответно за изкуството си. Докато днес младият автор, както в много други европейски страни, живее от преводи, случайни ангажименти и роднини. Литераторите в никакъв случай не са изключение. Напротив, като става дума за държавни субсидии, литературата е последна в класацията. По традиция лъвският пай се пада на театралното изкуство, следвано от музика, музеи и паметници на културата. След това, но вече с една до две нули отзад по-малко, са подредени изобразително изкуство, култура на ежедневието и литература.

Фалшивите пророчества на Марбо

Културният доклад за 1998 г. изброява само в графата "Театрално изкуство" 250 позиции, малки театри и театрални групи, огромно разнообразие от големите театри до онези с експериментален характер, наречени "свободни театри". През 1998 г. градският секретар на културата Петер Марбо беше провъзгласил: "За разлика от други европейски градове, във Виена няма да се затвори нито един театър". Но думите му не се оказаха пророчески. Междувременно повечето малки театри завинаги са затворили вратите си и фасадите им служат като площ за диво плакатиране, а други, като легендарната "Група 80" с изключително неконвенционални постановки, след няколко години крепене от сезон на сезон, смени името, интенданта и програмата си, за да получи тригодишен договор с град Виена. През 2005 г. само десет свободни театрални групи са получили договор, а през 2006 г. вероятно предстои закриването на още пет театъра. В едно от първите си интервюта Франц Морак беше казал: "За човека на изкуството по-малко означава повече". Може би това е имал предвид.

Как държавата се справи с културата

Мерките, които новото правителство взе след 2000 г., за да промени културното пространство до неузнаваемост, бяха основно три. Първо, да се съкрати бюджетът; второ, да се преразпредели; и, трето, да се изтощят малките и критично настроените организации. "Обществото за интересите на хората на културата в Австрия" отчита, че още в първата година федералният бюджет за изкуство бива съкратен във всички сфери: изобразително изкуство с 25%, музика с 15%, театър с 20%, кино със 70% до 100%, литература с 50% до 100%, независимо радио със 70% до 100%, културни организации, занимаващи се с интеграция на различни култури - със 70%. В началото на

мандата си Морак съобщава, че във връзка с общите мерки за икономии, предписани на Австрия в рамките на Европейския Съюз, в областта на културата ще се наложат спестявания от 4,5 %. "Фактът, че спестяванията във всички отдели чувствително надвишават 11,8%", отбелязва Обществото за интересите на хората на културата в Австрия, "означава, че не става дума за мерки за икономии, а за преследване на политически цели". Уверението на Морак, че в случая става дума за "еднократно смъкване на килограми, които, както след всяка диета, после могат пак да се качат", също не се потвърждава - в нито една сфера направените съкращения досега не са отменени. При това се използват и противоречиви формулировки: областта на киното например е предвидена в правителствената програма с масивна субсидия, от друга страна Морак води киното като "креативна индустрия", която трябва да се самоиздържа - и затова там са направени най-сериозните съкращения.

Къде отиват парите

Виенският бюджет от около 150 милиона евро на пръв поглед изглежда непроменен - градският секретар на културата Майлат-Покорни неведнъж изтъква, че "докато Морак от 2001 до 2004 г. е драскал общо 30% от културния бюджет, градският бюджет е успял да се запази". Но ако се проследи кой получава парите, се забелязват значителни промени: в сравнение със сегашните суми театрите преди десет години са получавали с 40% повече, а в момента се инвестира в крупни мероприятия и неоправдани ремонти на сгради. Един такъв случай, предизвикал много протести, е преустройството на театър "Ронахер", глътнало досега 10 милиона евро. При това "Ронахер" се превръща в четвъртата вече Виенска къща за мюзикъли, които са дотирани с над 50 милиона евро, а ако се има предвид, че те са всъщност "креативна индустрия" и биха могли да се издържат сами, това никак не е малко.

Хитростите на администрацията

Третата и може би най-перфидна стратегия правителството приложи в годините 2001/ 2002. Дотогава практиката бе организациите в началото на годината да получават известие за годишния си бюджет. В тези две години преобладаващото количество от културни организации в началото на годината получиха първа вноска в размер като предишните години, а чак през лятото узнаха за радикално съкратените си бюджети. Този подход накара повечето организации да действат и планират като в миналото и по средата на годината да се озоват с куп работни, наемни и програмни договори, които не са в състояние да изпълнят. Това доведе до разоряване, задлъжняване и дори осъждане на огромен брой културни организации, като правителството

можеше да твърди, че е продължило да субсидира организациите, но тези "сами са се предали". Фалитът на много организации, съкращаването на две-трети на сътрудниците и просто изчезването им от културния живот на града значително облекчи държавната каса. И се направи така умело, че се забеляза чак в последствие. Тази тактика улучи първо онези институции, които бяха наследство от социалдемократичната ера или бяха проявили критичност към новото правителство. Като пример могат да послужат музикалният център МИКА, изложбената къща "Кюнстлерхауз", независимото радио и интернетната платформа "Public Netbase". През лятото им беше съобщено, че в текущата година бюджетът им ще бъде съкратен, а за догодина задраскан изцяло. Алтернативната платформа "Public Netbase", най-представителната и интересна организация в културния комплекс Музеумсквартир, не можа да плати наема си там и един сезон демонстративно лагеруваше в палатка в двора на Музеумсквартир, докато после малко по малко се саморазпусна. "Кюнстлерхауз", дотиран много добре по време на социалдемократите, благодарение на което през 1998 и 1999 г. там се състояха най-иновативните изложби със световно участие, в първите месеци на новото правителство се превърна в сборен пункт за хората на изкуството, в който се водеха дискусии и вземаха решения за (оказалите се впоследствие безуспешни) протестни акции. Неговият бюджет беше така осезателно намален, че той не можа да продължи изложбената си дейност и през последните години се даваше само под наем на фирми за техните юбилейни тържества и общи събрания. Едва другите виенски музеи, настанявайки там изложбите си срещу наем, успяха донякъде да подновят изложбената му дейност.

Да живее Моцарт

Културният бюджет за 2004 г. не беше съкратен. Въпреки това се очаква затихване на функциите на още организации. Не бива да се пропуска, че дори намаления от 15% са достатъчни да ограничат действията на една организация - в повечето случаи това засяга издаването на периодичните ѝ списания и намалява значимостта им за обществеността. И макар че скоро се очакват нови избори, никой не се съмнява, че каквито и да са резултатите, културният живот във Виена е безвъзвратно променен.

За любимите си композитори от минали векове Виена обаче ще намери винаги пари. През 2006 г. се навършват 250 години от рождения ден на Моцарт и тя ще се нарича "Моцартова година". 30 милиона евро са предвидени, за да се отпразнува най-великия австрийски композитор, създадено е собствено "Дружество с ограничена отговорност Моцарт 2006", ръководено от бившия градски секретар на културата Петер Марбо. "Искаме да припомним на света, че Виена е градът на музиката", казва Петер Марбо, "и това да е само първата от много

следващи Моцартови години". Макар да е роден в Залцбург, във Виена Моцарт е прекарал две трети от живота си, тук се намира и неговият неизвестен гроб за бедни - гробът на най-видната жертва на културната политика във Виена на XVIII век.

Уебсайти: www.austria.gv.at, www.kultur.orf.at,
www.wien.at/ma07, www.freietheater.at/kulturpolitik,
www.mozart2006.wien.at, www.igkultur.at

Виена

Леони Ходкевич

Леони Ходкевич (1966, София) от 1978 живее във Виена. Завършила е испанска и френска филология и етнология във Виенския университет. През 1995 у нас излиза сборникът ѝ с къси разкази "Нощна езда през гората" (издание на "Свободно поетическо общество"). Публикува разкази в България и Австрия. През 1999 участва в основаването на театрално-филмовата група Short Message, с която прави експериментални постановки във Виена. През 1999-2005 отговаря за връзките между икономика и изкуство при КУЛТУРКОНТАКТ- Австрия. От 2005 е свободна писателка и публицистка и работи над културни проекти във Виена и София.